

Initiativärende mot Polismyndigheten i Gävleborgs län, närpolisområde Gävle, med anledning av omhändertaganden

Initiativet

I samband med en inspektion vid Polismyndigheten i Gävleborgs län, närpolisområde Gävle, granskades protokoll över omhändertaganden enligt 13 § polislagen (1984:387). I det protokoll som fördes vid inspektionen noterades i denna del bl.a. följande .

3.2 Löpnummer 421-03: Enligt protokollet (LOB) påträffade polismännen AA, BB och CC den 8 augusti 2003 en man på Södra Kungsgatan då denne drack en medhavd öl. När patrullen bad mannen att hålla ut ölen ifrågasatte han poliserna och gjorde inte som de sa. Eftersom mannen störde den allmänna ordningen genom sitt uppträdande omhändertogs han. Inne på polisstationen omhändertogs han i stället med stöd av lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB).

3.3 Löpnummer 200-03: Enligt protokollet (13 § polislagen), uppmärksammade polisassistenten DD och polisaspiranten EE den 5 september 2003 en person på Nygatan i Gävle som ett flertal gånger pekade finger och skrek åt polismännen. När polismännen stannade och talade med mannen hade han en fortsatt otrevlig och lite aggressiv attityd. Polismännen ansåg honom genom detta utgöra en allvarlig fara för den allmänna ordningen varför han omhändertogs enligt 13 § polislagen.

3.4 Löpnummer 217-03: Enligt protokollet (13 § polislagen) satt inspektören FF den 28 september 2003 i en polisbuss på Stortorget i Gävle när en yngling (född 1987) passerade förbi och uttalade glåpord. Ynglingen kallades till polisbussen och ombads att sitta in i bussen, vilket denne gjorde. FF frågade vad ynglingen menade med glåporden och en diskussion uppstod där ynglingen hetsade upp sig mot FF. I samband med detta beslutades att ynglingen skulle omhändertas enligt 13 § polislagen eftersom han utgjorde en fara för den allmänna ordningen och säkerheten.

Dåvarande chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh beslutade att ta upp polismyndighetens handlande i dessa fall till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över på vilket sätt det som hade antecknats i omhändertagandebladen som grund för omhändertagandena ansågs innebära att den allmänna ordningen stördes eller utgjorde en omedelbar fara för denna.

Polismyndigheten kom in med ett remissvar jämte ett yttrande från tillförordnade närpolischefen kommissarien GG (här utelämnat) samt yttranden från berörda polismän (här utelämnade). Polismyndigheten anförde i huvudsak följande.

Punkt 3.2 - Polismyndighetens löpnummer 421-03

Omhändertagandet grundade sig ursprungligen enligt ordalydelsen på 13 § polislagen men omvandlades av stationsbefälet till ett omhändertagande enligt LOB.

Både inspektör HH, som gjorde omhändertagandet, och stationsbefälet, inspektör JJ., har beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. De kan dock inte erinra sig den aktuella händelsen. JJ. har dock uppgivit att omhändertagandet skedde en natt som var otroligt arbetsbelastad. Gävle har ett årligt evenemang som kallas Cityfesten. Omhändertagandet gjordes natten mellan fredag och lördag som är den mest arbets-tyngda natten. JJ konstaterar, sedan han tagit del av omhändertagandebladet, att dokumentationen är bristfällig.

Punkt 3.3 - Polismyndighetens löpnummer 200-03

Enligt omhändertagandebladet synes grunden för omhändertagandet ha varit att personen pekade finger och skrek åt polismännen.

Såväl förmanen i den patrull som genomförde omhändertagandet, polisassistent DD, som stationsbefälet, inspektör KK, som beslutade om att omhändertagandet skulle bestå, har yttrat sig i ärendet. Det framgår av dessa yttranden att det gjorts en mer ingående bedömning än vad som framgår av omhändertagandebladet. Bland annat har mannen berättat att han varit inblandad i ett handgemäng.

Punkt 3.4 - Polismyndighetens löpnummer 217-03

Enligt omhändertagandebladet synes grunden för omhändertagandet ha varit att personen uttalade glåpord.

Såväl yttre befälet, inspektör LL, som stationsbefälet, inspektör JJ., har yttrat sig i ärendet.

LL har tydligt deklarerat att han inser att dokumentationen beträffande grunderna för omhändertagandet inte var tillfyllest. Han har klart deklarerat att han är medveten om att det inte är tillräcklig grund för omhändertagande att en person uttalar glåpord och är allmänt otrevlig mot polismannen.

Polismyndighetens bedömning

Av de yttranden som avgivits framgår att omhändertagandet har grundat sig på mer än att de omhändertagna pekat finger eller uttalat glåpord, som riktat sig mot poliserna. Det synes vara så att dokumentationen har brustit. Polismyndigheten anser dock att det finns anledning att påminna om grunderna för omhändertagande enligt 13 § polislagen. Detta liksom vikten av att dokumentationen vid omhändertaganden görs så heltäckande att den verkligen speglar det fullständiga händelseförloppet ska tas upp i kommande utbildningar och informationer.

Rättslig reglering

Om någon genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna får enligt 13 § polislagen en polisman avvisa eller avlägsna honom från ett visst område eller utrymme, när det är nödvändigt för att ordningen skall upprätthållas. Detsamma gäller om en sådan åtgärd behövs för att en straffbelagd gärning skall kunna avvärijas. Är en sådan åtgärd otillräcklig för att det avsedda resultatet skall uppnås, får personen tillfälligtvis omhändertas. Som direkt framgår av lagtexten, har åtgärderna att avvisa eller avlägsna någon från platsen företräde framför beslut om omhändertagande.

Såvitt gäller ordningsstörande beteende krävs att den berörda personen genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen. Det är alltså frågan om ett uppträdande som innefattar ett angrepp på ett ordningsintresse av betydelse för allmänheten eller annars från allmän synpunkt. Frågan om ett visst uppträdande stör den allmänna ordningen får inte avgöras från den begränsade synpunkten av vad som för den enskilde polismannen framstår som obekvämt eller olämpligt. Endast den omständigheten att någon vägrar att lyda en polismans tillsägelse innebär t.ex. inte att han stör den allmänna ordningen. Det avgörande i en sådan situation är vilka följder från ordningssynpunkt som en bristande efterrättelse kan antas medföra (Berggren - Munck, Polislagen, 4:e uppl. s. 91 f.).

Avvisande, avlägsnande eller i sista hand omhändertagande kan också ske om någon genom sitt uppträdande utgör en omedelbar fara för den allmänna ordningen. En grundförutsättning anses vara att faran är konkret, dvs. att den är bestämd till tid och rum. Ett omhändertagande får inte ske för att abstrakta, ännu inte konkretiserade faror skall avvärjas. Faran skall vidare ha uppkommit genom ett särskilt uppträdande från den som omhändertas. Som konkret fara kan knappast bedömas en persons blotta närvaro på en plats, även om det är känt att han brukar bråka och uppträda ordningsstörande (Berggren - Munck, a.a. s. 92).

Om ett avvisande eller ett avlägsnande bedöms vara otillräckligt får enligt 13 § andra stycket den berörda personen omhändertas. Om det redan från början framstår som uppenbart gagnlöst att tillgripa ett avlägsnande eller någon annan mindre ingripande åtgärd för att det avsedda syftet skall uppnås, kan ett direkt omhändertagande undantagsvis bli nödvändigt. I sådant fall bör det av dokumentationen beträffande omhändertagandet framgå vilka omständigheter som motiverat detta (Berggren - Munck, a.a. s. 93).

Enligt 27 § polislagen skall protokoll föras över ingripanden som innebär att någon avvisas, avlägsnas, omhändertas eller grips. Av ett sådant protokoll skall det framgå vem som har fattat beslutet om ingripandet, grunden för beslutet och tidpunkten när det har fattats, vem eller vilka som har deltagit i ingripandet, vem eller vilka som ingripandet har riktat sig mot, tiden för ingripandet samt vad som i övrigt har förekommit vid detta. Ansvar för att ett protokoll upprättas vilar i fråga om uppgifterna om beslutet på beslutsfattaren och i övrigt på den som är att anse som förman vid ingripandet.

Rikspolisstyrelsen har vidare meddelat föreskrifter och allmänna råd om dokumentation enligt 27 och 28 §§ polislagen (FAP 100-2).

Bedömning

Innehållet i de aktuella protokollsanteckningarna är sådant att det framstår som om polisen omhändertog personerna enbart på grund av att de hade ifrågasatt polisens tillsägelser eller varit otrevliga mot polisen. Som framgår av redogörelsen för den rättsliga regleringen innebär den omständigheten att någon vägrar att lyda en polismans tillsägelse inte att han stör den allmänna ordningen. Inte heller är det, som inspektören LL också påpekat, en tillräcklig grund för omhändertagande att en person uttalar glåpord och är allmänt otrevlig mot polisen.

Enligt polismyndigheten har omhändertagandena emellertid grundat sig även på andra omständigheter än de som framgår av anteckningarna. Det kan dock noteras att beträffande ett av ärendena kommer de inblandade polismännen inte ihåg händelsen (punkt 3.2). Grunden för omhändertagandet i det fallet har således inte kunnat klarläggas. I de båda andra fallen har de berörda polismännen redogjort för vad som föregick omhändertagandena. Visserligen kan grunderna för omhändertagandena i något fall diskuteras. Det kan emellertid i efterhand vara svårt att sätta sig in i hur en enskild polisman upplevt en viss situation varför försiktighet bör iakttas vid en efterföljande granskning. Jag anser mig därför i de nu aktuella fallen inte ha tillräcklig anledning att uttala mig om huruvida det fanns förutsättningar för omhändertagande enligt 13 § polislagen.

Det finns däremot anledning att kritisera polismyndigheten för den bristfälliga dokumentationen. Med anledning härav vill jag erinra om vikten ur kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt av att de omständigheter som föranlett ett omhändertagande dokumenteras på ett fullständigt och korrekt sätt. Det kan självfallet inte godtas att polismän av glömska eller slarv underlåter att dokumentera sådana omständigheter och att brister i dokumentationen sedan inte upptäcks vid förmans prövning av omhändertagandet. Jag utgår från att polismyndigheten vidtar åtgärder för att åstadkomma en bättre ordning i detta avseende.

Ärendet avslutas.